

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta (HE 214/2021 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Eduskunta-aloite

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavan aloitteen:

- Lakialoite LA 10/2019 vp Heikki Vestman kok ym. Lakialoite laiksi opintotukilain 17 ja 27 §:n muuttamisesta

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Antti Randell, opetus- ja kulttuuriministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Kansaneläkelaitos
- Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto — SAKKI ry
- Suomen Lukiolaisten Liitto ry
- Suomen Opiskelija-Allianssi — OSKU ry
- Suomen opiskelijakuntien liitto — SAMOK ry
- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITE

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotukilakia. Esityksessä ehdotetaan, että opintotukeen vaikuttavia opiskelijan omia tulorajoja korotetaan määräaikaaisesti 25 prosentilla vuodeksi 2022. Lisäksi liikaa maksetun tuen takaisinperintää koskevassa säännöksessä tarkoitettuja euromääriä, jotka huomioidaan opiskelijan vuositulon ylittäessä vapaan tulon määrän vuonna 2022, ehdotetaan vastaavasti korotettavaksi 25 prosentilla. Tulorajojen korotus ehdotetaan tehtäväksi vuoden

Valiokunnan mietintö SiVM 13/2021 vp

määräajaksi, joten tulo rajoja ei poikkeuksellisesti tarkistettaisi yleisen ansiotasoindeksin muutoksen mukaisesti vuonna 2022. Tulorajojen määräaikainen korottaminen edistäisi opiskelijoiden mahdollisuutta työskennellä opintojen ohessa nykyistä enemmän vuonna 2022 ilman, että se vaikuttaa opintotukeen vähentävästi. Esityksen tavoitteena on parantaa nuorten työllisyyden edellytyksiä ja opiskelijoiden toimeentuloedellytyksiä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2022 täydentävään talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2022.

Lakialoite

Lakialoitteessa LA 10/2019 vp esitetään opiskelijoiden vapaan tulon tulo rajojen sekä takaisinperintää koskevan tulonylitysrajan korottamista 50:llä prosentilla.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tulo rajojen määräaikainen korottaminen. Esityksessä ehdotettu opiskelijan omien tulo rajojen 25 %:n korotus vuodeksi 2022 tehdään v. 2021 voimassa oleviin tulo rajoihin ja euromääriin, jolloin tuellisen kuukauden tulo raja nousee nykyisestä 696 eurosta 870 euroon ja tuettoman kuukauden tulo raja 2 078 eurosta 2 600 euroon. Muutos lisää päätoimisen yhdeksän kuukautta vuodessa opintotuen piirissä olevan opiskelijan mahdollisuutta lisätuloihin ensi vuonna n. 3 000 eurolla.

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena ja ehdottaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana. Samalla valiokunta ehdottaa, että esityksen yhteydessä käsitelty lakialoite hylätään.

Esityksellä on myönteisiä vaikutuksia opiskelijoiden toimeentuloedellytyksiin. Tulorajojen määräaikainen korottaminen antaa opiskelijoille mahdollisuuden työskennellä opintojen ohessa nykyistä enemmän ja sen myötä täydentää opintotukea nykyistä suuremmilla palkkatuloilla.

Opiskelijoiden toimeentuloedellytysten parantamisen lisäksi esityksellä parannetaan nuorten työllisyyden edellytyksiä. Esitys lisää työvoiman tarjontaa, ja sillä voidaan osaltaan vastata työmarkkinoiden osajapulaan. Hallituksen esitykseen sisältyvän arvion mukaan ehdotuksen mukainen muutos kasvattaa työllisyyttä noin 2 000 työllisellä v. 2022.

Saatujen lausuntojen perusteella työnteko ei ole mahdollista kaikille opiskelijoille yhdenvertaisesti elämäntilanteesta ja oppialasta riippuen. Valiokunta kuitenkin korostaa opintojen aikaisen työntöön merkityksellisuutta myös oppimisen näkökulmasta. Työelämässä toimiminen opintojen aikana kartuttaa opiskelijan tietoja ja taitoja, laajentaa ja syventää osaamista ja kehittää työelämävalmiuksia.

Valiokunnan mietintö SiVM 13/2021 vp

Riittävästä tiedottamisesta huolehtiminen. Valiokunta pitää tärkeänä, että tulo rajoja koskevasta määräaikaisesta muutoksesta viestitään opiskelijoille mahdollisimman kattavasti ja selkeästi.

Ehdotuksen vaikutukset julkiseen talouteen. Esityksen mukainen tulo rajojen nosto vaikuttaa tehtyjen laskelmien mukaan kokonaisuudessaan myönteisesti julkiseen talouteen. Tulo rajojen korottamisen on arvioitu lisäävän opintotukeen varattavan määrärahan tarvetta v. 2022—2024 yhteensä n. 14 miljoonaa euroa. Opintotukimäärärahan lisäykset koostuvat v. 2022 tukikuukausien määrän kasvusta nykyisillä ja uusilla tuen saajilla, opintotuen palautusten määrän pienenemisestä v. 2023 ja takaisinperintöjen vähentymisestä v. 2024. Opiskelijoiden omien tulojen kasvu puolestaan voi vähentää yleisen asumistuen menoja arviolta n. 5 miljoonaa euroa. Lisäksi ehdotetun mukainen tulo rajojen korottaminen kasvattaa verotuloja v. 2022 arviolta 24,3 miljoonaa euroa. Ehdotus voi jonkin verran vähentää v. 2022 myönnetyn opintotuen takaisinperintään liittyvää työmäärää Kansaneläkelaitoksessa, ja tämä työmäärän vähentyminen kohdistuu käytännössä vuoteen 2024. Toisaalta muutos lisää Kansaneläkelaitoksen työmäärää lisääntyvän tiedottamistarpeen vuoksi erityisesti v. 2022.

Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että muutoksen vaikutuksia valtiontalouteen ja myös opintojen etenemiseen seurataan ja arvioidaan. Sen jälkeen on mahdollista tehdä ratkaisuja siitä, voidaanko tulo rajoja nostaa pysyvästi ja nyt ehdotettua enemmän.

Opintorahan mahdollinen tasokorotus. Valiokunnalle toimitetuissa asiantuntijalausunnoissa on tuotu esille, että opiskelijoiden tilannetta tulisi parantaa opintorahan tasoa korottamalla ja että opintorahan määrän korotus olisi tarpeellinen etenkin niille opiskelijoille, jotka eivät työskentele opintojen ohessa.

Valiokunta toteaa, että opintorahan varsinainen tasokorotus lisäisi opintotuen lisämääräraharavetta merkittävästi. Saadun selvityksen mukaan 10 %:n tasokorotuksen arvioidaan lisäävän valtion opintotukimenoja n. 45 miljoonaa euroa, ja tällöin opintoraha nousisi esimerkiksi itsenäisesti asuvalla opiskelijalla noin 25 euroa/kk.

Sivistysvaliokunta toteaa, että opintotuen tarkoituksena on mahdollistaa opiskelijoiden päätoiminen opiskelu. Opiskelijoiden toimeentulon haasteisiin tulee valiokunnan näkemyksen mukaan löytää jatkossa pysyviä ratkaisuja.

Opintotukilain kokonaisuudistuksen tarve. Sivistysvaliokunta on aiemmissa mietinnöissään (mm. SiVM 28/2014 vp ja SiVM 4/2019 vp) ottanut kantaa opintotuen kehittämistarpeisiin. Sivistysvaliokunta viittaa mietintöönsä vuodelta 2014, jossa on todettu mm. seuraavaa: ”Valiokunta pitää välttämättömänä, että seuraavalla vaalikaudella toteutetaan opintotukilainsäädäntöön kokonaisuudistus, sillä nykyinen opintukijärjestelmä on rakenteellisesta selkeydestään huolimatta monimutkainen ja vaikeasti hahmotettava. Tämä johtuu mm. siitä, että järjestelmään sisältyy useita eri vuosina voimaan tulleita muutoksia, mikä heikentää järjestelmän läpinäkyvyyttä ja ymmärrettävyyttä. Järjestelmään tehdyt lukuisat ja eri aikaan voimaan tulleet muutokset vaarantavat myös opiskelijoiden keskinäistä yhdenvertaisuutta.”

Eduskunta on myös hyväksynyt asiasta edelleen voimassa olevan lausuman (HE 210/2014 vp — EV 360/2014 vp), jonka mukaan eduskunta edellyttää, että seuraavalla vaalikaudella toteutetaan

Valiokunnan mietintö SiVM 13/2021 vp

opintotukilainsäädännön kokonaisuudistus, jolla turvataan päätoimisen opiskelun taloudelliset edellytykset ja jossa otetaan huomioon myös järjestelmän selkeyttä, läpinäkyvyyttä, joustavuutta ja kannustavuutta sekä opiskelijoiden keskinäistä yhdenvertaisuutta parantavat näkökohdat.

Sivistysvaliokunta uudistaa aiemmin esille tuodut näkemykset opintotukilain kokonaisuudistuksen tarpeellisuudesta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 214/2021 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Eduskunta hylkää lakialoitteeseen LA 10/2019 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 24.11.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Paula Risikko kok
varapuheenjohtaja Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Sanna Antikainen ps
jäsen Marko Asell sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Ville Kaunisto kok
jäsen Mikko Kinnunen kesk
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Mikko Ollikainen r (osittain)
jäsen Pirkka-Pekka Petelius vihr
varajäsen Mia Laiho kok
varajäsen Juha Mäenpää ps
varajäsen Jouni Ovaska kesk (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Maiju Tuominen

**Valiokunnan mietintö SiVM 13/2021 vp
Vastalause**

Vastalause

Perustelut

Hallituksen esityksessä opintotuen tulo rajoja ollaan korottamassa vain 25 prosentilla ja määräaikaaisesti vuodeksi 2022. Käytännössä tämä tulee johtamaan niin opiskelijoiden kuin tulonvalvonnan osalta hankalaan tilanteeseen. Myöskään tämän toimenpiteen vaikutuksia tulee olemaan mahdotonta arvioida, koska yksi vuosi on liian lyhyt aika kokeilulle.

Kannatamme hallituksen tavoitetta opintotuen tulo rajojen nostamisesta, mutta katsomme, että esitetyssä muodossaan se on riittämätön. Määräaikaisen tulo rajojen korotuksen sijaan on toteutettava pysyvä 50 prosentin tulo rajojen korotus. Työnteon on oltava aina kannattavaa ja kannustinloukkuja on pyrittävä purkamaan.

Joka vuosi yli 40 000 opiskelijaa saa Kansaneläkelaitokselta päätöksen opintotuen takaisinperinnästä. Opintotuen matalat tulo rajat aiheuttavat keinotekoista köyhyyttä. Tulo rajojen korotus parantaa opiskelijoiden mahdollisuuksia työntekoon ja elintason nostamiseen opintojen aikana.

Palkansaajien tutkimuslaitoksen mukaan opintotuen tulo rajojen korottaminen 50 prosentilla lisää opiskelijoiden keskimääräisiä tuloja vuodessa 600 eurolla. Valtion vuotuisia nettotuloja korotus lisää noin kuusi miljoonaa euroa.

Esitämme, että opintotukilainsäädäntöä tarkastellaan tulevaisuudessa kokonaisuutena. Opintotukea koskeva lainsäädäntö on hyvin pirstaleinen ja monimutkainen, koska siihen on tehty eri vaalikausina osauudistuksia. Lisäksi opintotuen kannustinelementtejä, kuten opintolainahyvitystä, on kehitettävä.

Katsomme, että opintotuen tulo rajoja on korotettava 50 prosentilla pysyvästi.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hylkää hallituksen esitykseen HE 214/2021 vp sisältyvän lakiehdotuksen,

että eduskunta hyväksyy muutettuna lakialoitteeseen LA 10/2019 vp sisältyvän lakiehdotuksen (*Vastalauseen muutosehdotukset*) ja

että hyväksytään yksi lausuma (*Vastalauseen lausumaehdotus*).

Valiokunnan mietintö SiVM 13/2021 vp
Vastalause

Vastalauseen muutosehdotukset

Laki

opintotukilain 17 ja 27 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/1994) 17 §:n 1 momentti ja 27 §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 17 §:n 1 momentti laissa 1173/2018 ja 27 §:n 4 momentti laissa 1388/2007, seuraavasti:

17 §

Opiskelijan omien tulojen vaikutus opintorahaan ja asumislisään

Opiskelijalla voi olla opintorahan lisäksi muita veronalaisia tuloja kalenterivuodessa määrä, jota kutsutaan *vapaaksi tuloksi*. Vapaa tulo lasketaan siten, että opiskelijalla voi olla tuloa:

- 1) 1 044 euroa jokaista kuukautta kohden, jolta hän on saanut opintorahaa tai asumislisää; sekä
- 2) 3 117 euroa jokaista kuukautta kohden, jolta hän ei ole saanut opintorahaa tai asumislisää.

27 §

Takaisinperintä

Jos opiskelijan 17 §:n 1 momentissa tarkoitettu vuositulo ylittää vapaan tulon, ylityksen jokaisesta alkavaa 2 073 euroa kohden peritään takaisin yhden tukikuukauden opintoraha ja asumislisä aikajärjestyksessä alkaen kalenterivuoden viimeisestä tukikuukaudesta. Jos vapaan tulon ylitys on ollut enintään 348 euroa, liikaa maksettua tukea ei kuitenkaan peritä takaisin. Tuensaajalle annetaan päätösehdotus liikaa maksetun tuen takaisinperimisestä. Ehdotuksen mukainen päätös tulee voimaan, jos tuensaaja ei valituksen tekemiseen varatussa määräajassa pyydä kirjallisesti asian käsittelemistä uudelleen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

**Valiokunnan mietintö SiVM 13/2021 vp
Vastalause**

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää opintotukilain kokonaisuudistuksen, jossa arvioidaan opintotukilainsäädäntöön eri hallituskausina tehtyjen muutosten vaikutukset sekä tuodaan tarvittavat lainsäädäntömuutokset eduskunnan käsiteltäviksi.

Helsingissä 24.11.2021

Paula Risikko kok
Sanna Antikainen ps
Kaisa Juuso ps
Ville Kaunisto kok
Mia Laiho kok
Juha Mäenpää ps